

УДК 81"1=161.1=161.2

Палиця Г.С.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ "ОСВІТА" В НІМЕЦЬКО- ТА УКРАЇНОМОВНИХ ЦИТАТАХ ВІДОМИХ ЛЮДЕЙ

Анотація. Наукова розвідка репрезентує образну складову концепту "освіта", зокрема його метафоричне вираження в розрізі німецько- та україномовних цитат відомих людей. Аналізуються різні сфери, що слугують джерелом переосмислення для концепту "освіта", внаслідок чого виокремлено антропоморфну, просторову, кулінарну, флористичну метафори, які образно виражають концепт "освіта" в досліджуваних німецько- та україномовних одиницях.

Ключові слова: концепт "освіта", метафоричне вираження, німецько- та україномовна цитата, джерело переосмислення, антропоморфна метафора, просторова метафора, кулінарна метафора, флористична метафора.

Palystya Halyna

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

METAPHOR AS A METHOD OF THE EXPRESSION OF THE CONCEPT "EDUCATION" IN GERMAN AND UKRAINIAN QUOTES OF FAMOUS PEOPLE

Summary. The article represents the figurative component of the concept "education", in particular its metaphorical expression in the context of German and Ukrainian quotes of famous people. The study determined the conceptual world-image as a structured entity, consisting of a number of segments that reflect the various spheres of human activity. Conceptosphere "intellectual activity" is one of its important segments, consisting of different concepts, including the concept "education". The material of the research is the expression of famous personalities representing authoritative thoughts, from positive to sharply negative, that will allow to fill this concept with the information not abstracted from the speakers of the language, helping to make the most complete idea about it. The use of various metaphorical models plays an important role in the representation of the figurative component of the concept "education". Metaphors help not only reproduce this concept, but also express their attitude towards it, estimate it. The source of rethinking for the concept "education" is the various fields that give grounds to distinguish anthropomorphic, spatial, culinary, floristic metaphors. In the Ukrainian quotations, anthropomorphic metaphors are widely used, in which education is conceptualized as a living being. This is due to the significance of the spiritual component in the structure of Ukrainian mentality, which causes the "animation" of inanimate objects, giving them the spirituality inherent only to a person. The mentality of the Germans, as we know, on the contrary, is marked by rationality, practicality, which predetermines the more objective nature of thinking. This fact, in our opinion, explains the abundance of quotations in which education is compared with artifacts emerging as means on the way of educational progress of a person. Interesting artifacts, however, appear in the Ukrainian quotations of *a whip or a belt* that has long been used in Ukraine as a means of pedagogical influence. In Ukrainian and German quotations, the same kind of metaphor is used in the same way as personification.

Keywords: concept "education", metaphorical expression, German and Ukrainian quote, source of rethinking, anthropomorphic metaphor, spatial metaphor, culinary metaphor, floristic metaphor.

Постановка проблеми. Концептуальна картина світу – структуроване утворення, що складається з низки сегментів, які відображають різні сфери життєдіяльності людини. Одним із репрезентативних її складових частин є концептосфера *інтелектуальна діяльність*, у склад якої логічно влітається і концепт "освіта". Останній за своєю суттю є дискретною одиницею, що, у свою чергу, складається з цілої низки когнітивних елементів, які розкривають різні аспекти цього об'ємного поняття.

Концепт "освіта" актуалізує передусім велика кількість лексичних одиниць, що становлять лексико-семантичне поле *освіта*. Це одиниці мови, які в прямому чи переносному значенні виражають відповідну сему, на підставі наявності якої вони відносяться до конкретної ділянки названого поля. Однак, опис будь-якого концепту не може претендувати на повноту без урахування його репрезентації засобами мовлення, тобто за допомогою синтаксичних одиниць, що його реалізують у відповідному контексті. Серед таких синтаксичних одиниць чисельний пласт

становлять висловлювання відомих особистостей, які самі в певний період свого життя були безпосередніми учасниками освітнього процесу, – учителями, учнями тощо, що, на наш погляд, сприятиме глибшому розкриттю досліджуваного концепту, його доповненню та уточненню. Адже не підлягає сумніву той факт, що цитати відомих людей про освіту репрезентують авторитетні думки, серед яких мають місце не лише позитивні, але й критичні та відверто негативні.

Цікавим аспектом дослідження вважаємо вербалізацію концепту "освіта" на матеріалі різних мов, оскільки він допоможе виявити особливості його концептуалізації представниками різних національностей, що намагатимемося проілюструвати на прикладі україномовних і німецькомовних цитат. Таким чином, наша наукова розвідка сприятиме доповненню вже існуючих напрацювань у сфері концептології загалом та детальнішому опису структури концепту "освіта", зокрема його образної складової, в чому вбачаємо актуальність теми цієї наукової розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Концепт "освіта" в силу своєї багатовекторності є об'єктом дослідження різних наук, серед яких чільне місце займають педагогіка, філософія, лінгвістика. На противагу філософії та педагогіці, в яких проблема освіти отримала належне опрацювання, а також і надалі наповнюється новим змістом, у мовознавстві питання вербалізації відповідного концепту не знайшло широкого висвітлення, воно описане фрагментарно. У спектр дослідження лінгвістики входить низка питань, пов'язаних із вербалізацією концепту освіти засобами мови, його структурою та місцем у свідомості носіїв різних мов. Деякі аспекти окресленого ракурсу знайшли відображення в працях сучасних дослідників, зокрема експлікація концепту "освіта" у творах Девіда Лоджа [Див.: 3], особливості метафоризації концепту "освіта" в українській, російській, англійській та французькій мовах [Див.: 2] та структурно-семантичний зміст асоціативного поля концепта "освіта" [Див.: 1]. Перелічені вектори дослідження, безумовно, залишають ще значний простір для подальших наукових пошуків у цій царині.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Описані вище поодинокі спроби опису структури концепту "освіта" не розкривають повною мірою його глибини. Саме тому матеріалом нашої наукової розвідки було обрано не досліджувані до цього часу німецько-та україномовні цитати відомих особистостей, в яких окреслений концепт отримує метафоричну репрезентацію, що становитиме беззаперечну наукову новизну.

Мета статті. Метою цієї статті є характеристика джерел переосмислення та видів метафори, що використовуються в німецько- та україномовних цитатах відомих людей, присвячених освіті.

Виклад основного матеріалу. Як уже зазначалося вище, концепти – ментальні одиниці, багатокомпонентні за своєю структурою. Вони вербалізуються за допомогою лексичних засобів, серед яких мають місце слова-терміни та засоби образності, тобто не лише слова-поняття, але й слова-метафори. Метафора може репрезентувати будь-який предмет (поняття, концепт), а також уживатися замість нього, наповнюючи його ширшим змістом. Якщо визначити будь-який елемент концепту "освіта", наприклад, "урок", "учитель", "навчальний заклад" тощо, використовуючи при цьому не лише слова-терміни, але й слова-метафори, то побачимо, що вони, будучи, на перший погляд, чітко окресленими та однозначними, стають багатовимірними та неоднозначними.

Використання різних метафоричних моделей відіграє важливу роль у репрезентації образного компонента концепту "освіта". Метафори допомагають не лише відтворити це поняття, але й виразити своє відношення до нього, дати йому оцінку. Метафоричні слововживання дозволяють наповнити цей концепт інформацією, не абстрагованою від носіїв мови, допомагаючи скласти якнайповніше уявлення про нього.

Джерелом творення метафори слугують різні сфери, однією з яких є антропоморфна сфера. Використання концептуальної сфери *людина* для окреслення іншої концептуальної сфери, в нашому випадку концептосфери *інтелектуальна діяльність*,

зокрема, її складового елемента – концепту *освіта* – ніби "оживляє" досліджуване поняття, що спостерігаємо на прикладі україномовних цитат *Освіта – крайчий охоронець свободи, ніж розгорнута армія /Еверетт/* [1а, с. 422], *На що, власне, придатна гуманітарна освіта? На те, щоб бути непоганим філателістом /С.С. Лен/* [2а, с. 426], в яких освіта порівнюється з професією охоронця чи філателістом. Одним із різновидів антропоморфної метафори в україномовних цитатах, що містять концепт *освіта*, є її представлення як частини тіла людини, наприклад: укр.: *Освіта – обличчя розуму /Кабус/* [1а, с. 423]. Необхідно зазначити, що нами не виявлено німецькомовних цитат такого плану, за винятком однієї, в якій освіта порівнюється з органом людини, функція якого полягає у травленні духовної їжі, наприклад: нім.: *Geistige Nahrung verdaut sich am besten durch Bildung /H. Glaß/* [4а].

У великій кількості цитат освіта постає як жива істота, здатна здійснювати характерні для людини дії, тобто експлікується через такий різновид антропоморфної метафори, як персоніфікація, порівняймо: укр.: *Освіта – обмивання знаннями до пояса /Г. Малкін/* [2а, с. 427]; *Освіта сьогодні не робить різниці між тими, хто прагне вгору, і тими, хто ходить по землі. Вона всім дає ходулі і каже: «Ходи» /К.Д. Ушинський/* [1а]; *Освіту слід залишити чиновникам, і навіть їх вона схиляє до пияцтва /Джордж Мур/* [3а]; нім.: *Bildung kann einen sehr glücklich und gelassen machen /G. Jauch/* [5а, с. 2]; *Deine Bildung erfreut dich, bereichert dich, sie bereitet dir dein persönliches Leben. Aber sie gibt dir sogleich ein gesellschaftliches Amt. Das Leben der Gesamtheit macht Anspruch auf deine Bildung. Wehe dir, wenn du die Amtspflicht der Bildung nicht erfüllst /R. Sohm/* [4а]; *Bildung macht frei /J. Meyer/* [6а, с. 674].

Багато цитат містять метафору, джерелом якої слугують ментальні ознаки людини, її духовні якості, наприклад: укр.: *Освіта – це здатність вислуховувати що завгодно, не втрачаючи самовладання і самоповаги /Р. Фрост/* [1а]; *Освіта – це вміння правильно діяти в будь-яких життєвих ситуаціях /Дж. Хіббен/* [1а]; *Найвищим досягненням освіти є толерантність /Г. Келлер/* [2а, с. 424]; нім.: *Bildung ist die gesteigerte Fähigkeit, jedem Gegenstand ein Interesse abzugewinnen /Gerhard von Mutius/* [4а]; *Bildung ist das Bewußtsein der Zusammenhänge /Unbekannt/* [4а]; *Bildung ist wachsender seelischer Reichtum /Gerhard von Mutius/* [4а].

Частина цитат характеризує освіту як цілеспрямовану діяльність, наприклад: укр.: *Освіта – це невпинне відкривання власного невігластва /Дерант/* [1а, с. 422]; *Справжня освіта не підпорядкована утилітарній меті; її найвищий сенс – прагнення до досконалості /Гесце/* [1а, с. 420]; нім.: *Bildung ist immer eine Bereicherung, auch wenn sie nicht immer viel Geld einbringt /Erhard Blanck/* [4а].

Отже, активне використання антропоморфних метафор – «[...] результат антропометричності мови, яка представляє людину як мірило всім речам» [5, с. 555]. Їхнє завдання – увиразнення, експресивізація мовлення, надання йому образності через «одухотворення» досліджуваного абстрактного поняття.

Джерелом переосмислення досліджуваного поняття в цитатах також постає світ природи, а саме світ рослин, наприклад, укр.: *Освіта не дає паростків у душі, якщо вона не проникає до значної глибини* /Шіфарор/ [1a]. Освіта зображається метафорично як рослина, що дає плоди, за допомогою флористичної метафори, наприклад: нім.: *Die Früchte der Bildung? Das sind die Zankäpfel, die zwischen Elternhaus und Schule wachsen* /Ju. Mesenko/ [4a]; *Bildung ist kein Butterbrötchenbaum. Sie ist Voraussetzung für das Leben in einer differenzierten Gesellschaft, doch gilt für sie dasselbe wie für das Geld: Man kann sie nicht essen* /F. Fehlberg/ [4a]. Сферою переосмислення також є явища природи, наприклад: нім.: *Für die Gebildeten ist die Bildung die zweite Sonne* /Heraklit von Ephesus/ [4a]. Характерно, що метафори, джерелом переосмислення яких постає світ природи, набагато більше знаходять використання в німецькомовних цитатах.

Цікавий матеріал дослідження становлять цитати, що містять так звані кулінарні метафори, в яких освіта постає як їжа. Такі метафори зустрічаються в німецькомовних цитатах, наприклад: (Aus) *Bildung ist der beste Reiseproviant für die Reise zum hohen Alter* /Aristoteles/ [4a], причому освіта постає не як будь-яка їжа, а вишукана, корисна, та, що насамперед повинна наситити, наприклад: нім.: *Bildung, die nicht zufrieden macht, ist wie Nahrung, die nicht satt macht* /Stefan Rogal/ [4a]; *Wenn wir die Bildung weiterhin als Diät verabreichen, leicht verdaulich und ohne Ballaststoffe, dürfen wir uns nicht wundern, wenn es zu Verdauungsbeschwerden und Mangelerscheinung kommt* /Karl Werner Dickhöfer/ [4a].

Значною є кількість цитат із метафорами, джерелом порівняння яких є сфера неживих предметів, наприклад: укр.: *Освіта – рич удова, але добре б інколи згадувати, що нічого з того, що варто було б знати, навчити не можна* /О. Вальд/ [1a, с. 418]; нім.: *Bildung ist keine Sache, die nach Nutzung ihren Wert verliert* /Charles de Secondat, Baron de la Brède et de Montesquieu/ [4a]. Треба зауважити, що особливим розмаїттям характеризуються у цьому контексті німецькомовні цитати, де освіта образно постає як милиця для паралізованого, наприклад: *Bildung ist eine Krücke, mit der der Lahme den Gehenden schlägt, um zu zeigen, daß er auch bei Kräften ist* /K. Kraus/ [4a], устаткування для подорожного: *Bildung ist nichts als eine Wanderausrüstung* /Billy/ [4a]; номерний знак автомобіля: *Was am Auto das Kennzeichen, ist beim Menschen die Bildung. Man erkennt sofort, wo einer herkommt* /peter e. schumacher/ [4a]; ключ: *«Das höchste Gut, was Gott allen Geschöpfen geben konnte, war und bleibt: eigenes Dasein».* Wenn dieses Wort Herders wahr ist, so ist die Bildung der Schlüssel zum höchsten Schatze /E.F. von Feuchtersleben/ [4a]; меч: *Bildung ist das Schwert gegen jede Form von Ausbeutung* /T. Marold/; одяг: *Die Bildung hängt an seinem Leib wie ein Kleid an einer Modellpuppe. Bestenfalls sind solche Gelehrte Probiermamsellen des Fortschritts* /Karl Kraus/ [4a]. Нами виявлено лише одну україномовну цитату, в якій освіта постає як неживий предмет – засіб для руху вгору, наприклад: *Освіта – це лише драбина для збирання плодів з дерева*

пізнання, а не самі ці плоди /NN/ [2a, с. 429]. Узагальнюючи, можна сказати, що артефакти, використовувані для образної актуалізації освіти – це як різного роду допоміжні засоби, так і ознаки, за якими ідентифікують речі чи людей, тобто це те, що може слугувати їхніми візитівками, актуалізуючи таким чином основну функцію освіти в досліджуваних цитатах. В українській мові має також місце цитата, в якій освіта асоціюється з засобом фізичного насильства, а саме батогом чи ременем, наприклад: укр.: *Самий вислів «дати освіту» свідчить про те, що вона починається з батога і ременя* /І. Іванюк/ [2a, с. 423]. Ще в одній вона, радше винятково, концептуалізується як перешкода для поступу, що спостерігаємо теж в україномовній цитаті *У мене одна перешкода, щоб отримувати знання – освіта* /А. Ейнштейн/ [1a]. У німецькомовних цитатах окреслені у двох останніх прикладах значення не актуалізуються.

Спільною ознакою україно- та німецькомовних цитат є представлення освіти як товару, що має свою вартість, наприклад: *Якщо, на вашу думку, освіта обходиться надто дорого, спробуйте невігластво* /Дерек Бок/ [1a]; *Освіта коштує грошей. Неуцтво – також* /К. Мозер/ [2a, с. 428], нім.: *Es gibt nur eins, was auf Dauer teurer ist als Bildung: Keine Bildung* /M. Wehrle/ [4a] *Bildung ist keine Sache, die nach Nutzung ihren Wert verliert* /Charles de Secondat, Baron de la Brède et de Montesquieu/ [4a].

Значне місце серед досліджуваних одиниць займає концептуалізація освіти як певного обмеженого простору і часом континууму, порівняймо: укр.: *Освіта має починатися з прислів'їв і завершуватися власними думками* /П. Буаст/ [2a, с. 417]; нім.: *Bildung hat keinen Horizont* /M. Zuber/ [4a]; *Den Grad der Bildung sollte man auch in Längen- und Breitengraden messen* /Erhard Blanck/ [4a]. Вона великою мірою актуалізується просторовою метафорою, що передає напрямок, рух певною траєкторією, наприклад: укр.: *Прагнення здобути освіту, тобто вдосконалити душу і розум – це не важкий шлях до тієї чи тієї обмеженої мети, це розширення нашого кругозору, збагачення нашої здатності жити й тішитися життям* /Гессе/ [2a, с. 420]; нім.: *Sich ein Ziel im Leben stecken, die guten Anlagen in sich festigen, ein anständiges Leben führen und seine Muße auf die Pflege der Künste verwenden, bedeutet den Weg der Bildung* /Konfuzius/ [4a]. В одній із німецькомовних цитат освіта актуалізується, однак, як закритий простір – тюрма, наприклад: *Jede Bildung ist ein Gefängnis, an dessen Eisengitter Vorübergehende Argernis nehmen, an dessen Mauern sie sich stoßen können; der Sichbildende, darin Eingespernte, stößt sich selbst, aber das Resultat ist eine wirklich gewonnene Freiheit* /Johann Wolfgang von Goethe/ [4a].

Просторова метафора, в основі якої лежить порівняння освіти з просторовим виміром "високий" у переносному значенні, тобто у значенні "знаходиться на вищому рівні стосовно чогось іншого", що передається нормальним ступенем порівняння прикметників *hoch* наприклад: *Es ist ein Beweis hoher Bildung, die größten Dinge auf die einfache Art zu sagen* /Emerson/ [2a, с. 674]; *tief: Tiefe Bildung glänzt nicht* /Marie Freifrau von Ebner-Eschenbach/

[4a]. Вищий ступінь аксіологічності передає прикметник *hoch* у вищому чи найвищому ступенях порівняння, наприклад: укр.: *Вища освіта душі – совість* /О. Воля/ [2a. 419]; нім.: *Höhere Bildung sollte zu vertieften Einsichten führen* /W. Ludin/ [4a]; *Höchste Bildung muß angeboren sein oder eingeblendet* /Philipp Zvetanov/ [4a].

У деяких україномовних і німецькомовних цитатах досліджуваний концепт розкривається як сума чогось, причому не будь-яка сума, а така, що має конкретне якісне визначення. На наш погляд, ці метафори вдало ілюструють ту якісно визначену кількість (знання), що стає підґрунтям для нової якості людини (освіченої, розумної), наприклад: укр.: *Освіта – це те, що залишиться, коли все визубрене забуто* /О. Гранін/ [1a]; *Не в кількості знань полягає освіта, але в повному розумінні та майстерному застосуванні всього того, що знаєш* /А. Дистерверг/ [1a]; нім.: *Bildung ist der Rest dessen, im Sieb unseres Gehirns, das wir mal gelernt hatten* /Erhard Blanck/ [4a]; *Bildung ist das, was übrigbleibt, wenn man sich an alles erinnert, was man auf der Schule verlernt oder nie gelernt hat* /Rolf Friedrich Schuett/ [4a].

Освіта, як уже було окреслено, – важлива сфера життєдіяльності людини, що забезпечує її успішне функціонування в суспільстві, тому не випадково є наявність метафор, що характеризують освіту як ліки, тобто метафорично, причому такі, що можуть приносити як користь, так і шкоду, порівняймо: нім.: *Bildung ist der beste Impfstoff gegen Gewalttätigkeit* /Unbekannt/ [4a]; *Eine umfassende Bildung ist eine gut dotierte Apotheke; aber es besteht keine Sicherheit, daß nicht für Schnupfen Zyankali gereicht wird* /Karl Kraus/ [4a]. Характерно, що такі метафори виявлено лише в німецькій мові.

Незаперечність цінності освіти слугує підставою для її порівняння з абстрактними поняття-

ми, що виражають найвищі цінності, наприклад: укр.: *Не потрібно доводити, що освіта – найбільше благо для людини. Без освіти люди і грубі, і бідні, і нещасні* /М.Г. Чернишевський/ [1a]; *Das höchste Gut und allein nützliche ist die Bildung* /Friedrich von Schlegel/ [4a] *Bildung ist Unsterblichkeit der edelsten Geister* /Friedrich Wilhelm Nietzsche/ [4a]; *Bildung ist ein unentziehbarer Besitz* /Menander/ [4a]. Нами виявлено одну україномовну цитату, в якій це порівняння здійснюється з абстрактним поняттям із негативним значенням, наприклад: *Освіта – нісенітниця, головне – талант* /Горький/ [3a].

Висновки і пропозиції. Таким чином, концепт освіта в досліджуваних україно- та німецькомовних цитатах отримує багатогранну метафоричну презентацію. В україномовних цитатах ширше використовуються антропоморфні метафори, в яких освіта концептуалізується як жива істота. Це можемо пояснити значущістю духовної компоненти в структурі української ментальності, що спричиняє "оживленню" неживих предметів, наділенню їх духовністю, властивою лише людині. Ментальність німців, як відомо, навпаки, позначена раціональністю, практичністю, що зумовлює більш предметний характер мислення. Цей факт, на наш погляд, пояснює велику кількість цитат, в яких освіта порівнюється з певними артефактами, що постають як засоби на шляху освітнього поступу людини. В україномовних цитатах вони зустрічаються набагато рідше. Цікавими артефактами, однак, в україномовних цитатах постають *батіг* чи *ремінь*, що довгий час вважалися невід'ємними складниками освітнього процесу в Україні, неприйнятними для німців, що підтверджує відсутність німецькомовних цитат такого плану. В україно- та німецькомовних цитатах однаковою мірою часто вживається такий вид метафори, як персоніфікація.

Список літератури:

1. Бессонова Л.Е., Зелинская А.Ю. Структурно-семантическое содержание ассоциативного поля концепта «образование» (из опыта проведения экспериментальных методик) // Ученые записки ТНУ им. В.И. Вернадского. Серия: Филологические науки. – 2004. – Т. 17 (56, № 1). – С. 142–150.
2. Беляева А.В. Особливості метафоризації концепту ОСВІТА в українській, російській, англійській та французькій мовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/002.pdf
3. Боднар І.М. Концепт освіта у творах Девіда Лоджа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Nvnu/filolog/2010_8/R2/Bodnar.pdf
4. Гофран А. Філософські засади сучасних освітніх концепцій: автореф. дис. ... докт. філос. наук / АПН України. Ін-т вищої осв. – К., 2005. – 32 с.
5. О.О. Селіванова. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2010. – 844 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

- 1а. Афоризми про освіту і знання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/node/3064#sthash.sdJ8VnPK.dpuf>
- 2а. Капелюшний А.О. Енциклопедія афоризмів, крилатих фраз, цитат «Журналістика – це творчість і ремесло»: Близько 19200 висловів 3300 авторів / А.О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2011. – 960 с.
- 3а. Цитати українською мовою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pro-status.com.ua/citaty/citaty.php>
- 4а. Aphorismen, Zitate, Sprueche und Gedichte [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aphorismen.de/zitat/132>
- 5а. Bildung Zitate [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zitate.net/bildung-zitate?p=2>
- 6а. Duden. Zitate und Aussprüche / [2., neu bearbeitete und aktualisierte Auflage hrsg. von der Dudenredaktion]. – Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich : Dudenverlag, 2002. – B. 12. – 960 s.

References:

1. Bessonova L.E., Zelinskaya A.Yu. (2004). Strukturno-semanticheskoye sodержaniye assotsyativnoho polya kontseptu «obrazovaniye» (iz opyta provedeniya eksperimentalnykh metodik) [Structural-semantic content of the associative field of the concept "education" (from the experience of carrying out experimental methods): Scientists notes TNU them. Yu. Vernadskyi Series: Philological Sciences], T. 17 (56, № 1), S. 142–150. (in Russian)

2. Bieliayeva A.V. Osoblyvosti metaforyzatsiyi kontseptu OSVITA v ukrayinskiy, rosiyskiy, anhliyskiy ta frantsuzkiy movakh [Elektronnyi resurs] [Features of metaphorization of the concept of EDUCATION in Ukrainian, Russian, English and French [Electronic resource]. – Access mode: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/002.pdf (in Ukrainian)
3. Bodnar I.M. Kontsept osvita u tvorakh Devida Lodzha [Elektronnyi resurs] [Concept of education in the writings of David Lodge [Electronic resource]. – Access mode: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/Nvnu/filolog/2010_8/R2/Bodnar.pdf (in Ukrainian)
4. Hofran A. (2005). Filosofski zasady suchasnykh osvitnikh kontseptsiy: avtoref. dys. ... dokt. filos. nauk [Philosophical foundations of modern educational concepts: author's abstract. dis ... doc. Philosophy of Sciences]. K.: APN Ukrainy. In-t vyshchoyi osv., 32 s. (in Ukrainian)
5. Selivanova O.O. (2010). Linhvistychna entsyklopediya [Linguistic Encyclopedia]. Poltava : Dovkillia, 844 s. (in Ukrainian)

Spysok dzherel iliustratyvnoho materialu:

- 1a. Aforyzmy pro osvitu i znannia [Elektronnyi resurs] [Aphorisms about education and knowledge] [Electronic resource]. – Access mode: <http://kpi.ua/node/3064#sthash.sdJ8VnPK.dpuf> (in Ukrainian)
- 2a. Kapeliushnyi A.O. (2011) Entsyklopediya aforyzmiv, krylatykh fraz, tsytat «Zhurnalistyka – tse tvorchist i remeslo»: Blyzko 19200 vysloviv 3300 avtoriv [Encyclopedia of aphorisms, winged phrases, quotes "Journalism is a work and a craft": About 19200 expressions of 3, 300 authors]. Lviv : PAIS, 960 s. (in Ukrainian)
- 3a. Tsyaty ukrainskoyu movoyu [Elektronnyi resurs] [Quotes in Ukrainian] [Electronic resource] – Access mode: <http://pro-status.com.ua/citaty/citaty.php> (in Ukrainian)
- 4a. Aphorismen, Zitate, Sprueche und Gedichte [Aphorisms, Quotes, Proverbs and Poems] [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.aphorismen.de/zitat/132> (in German)
- 5a. Bildung Zitate [Education Quotes] [Electronic resource]. – Access mode: <http://zitate.net/bildung-zitate?p=2> (in German)
- 6a. Duden. (2002). Zitate und Aussprüche / [2, neu bearbeitete und aktualisierte Auflage hrsg. von der Dudenredaktion] [Quotes and Statements / [2nd, revised and updated edition ed. from the Duden editorial]. Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich : Dudenverlag, B. 12, 960 s. (in German)